

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

ĐẶNG THỊ NGỌC LINH

**CÂU KHÔNG ĐẦY ĐỦ
TRONG “TRUYỆN NGẮN CHỌN LỌC”
CỦA NGUYỄN CÔNG HOAN XÉT VỀ MẶT
NGŨ NGHĨA, NGŨ PHÁP, NGŨ DỤNG**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2020

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

ĐẶNG THỊ NGỌC LINH

**CÂU KHÔNG ĐẦY ĐỦ
TRONG “TRUYỆN NGẮN CHỌN LỌC”
CỦA NGUYỄN CÔNG HOAN XÉT VỀ MẶT
NGŨ NGHĨA, NGŨ PHÁP, NGŨ DỤNG**

Ngành: Ngôn ngữ Việt Nam

Mã số: 8.22.01.02

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Cán bộ hướng dẫn khoa học: PGS.TS Nguyễn Văn Lộc

THÁI NGUYÊN - 2020

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan Luận văn thạc sĩ là công trình nghiên cứu của bản thân. Các kết quả, số liệu trình bày trong luận văn là đúng sự thật, nguồn gốc rõ ràng.

Thái Nguyên, ngày 01 tháng 06 năm 2020

Tác giả

Đặng Thị Ngọc Linh

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành tới các thầy, cô giáo trong bộ môn Ngôn ngữ Việt Nam, Trường Đại học Sư Phạm Thái Nguyên đã dành thời gian góp ý giúp tôi hoàn thiện luận văn của mình.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn tới PGS.TS Nguyễn Văn Lộc, người đã tận tình chỉ dẫn tôi trong suốt quá trình tìm hiểu, nghiên cứu và thực hiện luận văn.

Xin cảm ơn gia đình, các học viên cùng lớp Ngôn ngữ Việt Nam và đã tạo điều kiện, động viên, giúp đỡ tôi trong ngày tháng học tập và nghiên cứu.

Xin cảm ơn các nhà khoa học trong và ngoài trường; các đồng nghiệp đã tạo điều kiện giúp đỡ tôi trong công việc để hoàn thành luận văn này.

Mặc dù có nhiều cố gắng, nhưng năng lực bản thân còn hạn chế, luận văn không tránh khỏi những thiếu sót, rất mong nhận được những ý kiến đóng góp quý báu của quý thầy cô, các nhà khoa học và đồng nghiệp.

Thái Nguyên, ngày 01 tháng 6 năm 2020

Học viên

Đặng Thị Ngọc Linh

MỤC LỤC

Trang

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn.....	ii
Mục lục	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Mục đích, nhiệm vụ nghiên cứu	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	2
4. Phương pháp nghiên cứu	2
5. Dự kiến đóng góp của đề tài.....	3
6. Cấu trúc của đề tài	3
Chương 1: TỔNG QUAN VỀ TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU VÀ CƠ SỞ	
LÍ LUẬN	4
1.1. Tổng quan về tình hình nghiên cứu.....	4
1.1.1. Tình hình nghiên cứu về câu	4
1.1.2. Tình hình nghiên cứu về câu không đầy đủ	9
1.1.3. Tình hình nghiên cứu về ngôn ngữ của Nguyễn Công Hoan.....	12
1.2. Cơ sở lí luận.....	16
1.2.1. Một số vấn đề khái quát về câu	16
1.2.2. Câu không đầy đủ	24
1.2.3. Vài nét về Nguyễn Công Hoan và “Truyện ngắn chọn lọc”	29
1.3. Tiểu kết	33
Chương 2: CÂU KHÔNG ĐẦY ĐỦ XÉT VỀ MẶT NGỮ PHÁP	34
2.1. Nhận xét chung.....	34
2.2. Câu không đầy đủ được tạo ra bằng phép tỉnh lược.....	36
2.2.1. Xác định câu không đầy đủ được tạo ra bằng phép tỉnh lược	36

2.2.2. Vấn đề phân biệt câu không đầy đủ được tạo ra bằng phép tỉnh lược với câu không đầy đủ được tạo ra bằng phép tách câu	38
2.2.4. Các kiểu câu tỉnh lược	40
2.2.5. Vấn đề khôi phục lại thành phần bị tỉnh lược	52
2.3. Câu không đầy đủ được tạo ra bằng phép tách câu	57
2.3.1. Câu không đầy đủ vốn là vị ngữ được tách ra thành câu	57
2.3.2. Câu không đầy đủ vốn là trạng ngữ được tách ra.....	59
2.3.3. Câu không đầy đủ vốn là vế câu được tách ra.....	60
2.4. Tiểu kết	61
Chương 3: CÂU KHÔNG ĐẦY ĐỦ XÉT VỀ MẶT NGỮ NGHĨA, NGỮ DỤNG	63
3.1. Dẫn nhập.....	63
3.2. Câu không đầy đủ xét về mặt ngữ nghĩa	63
3.2.1. Tính không đầy đủ hay tính phụ thuộc về ngữ nghĩa của câu không đầy đủ	63
3.2.2. Các kiểu câu tỉnh lược nghĩa ở câu không đầy đủ.....	65
3.3. Câu không đầy đủ xét về mặt ngữ dụng (giao tiếp, ngữ pháp giao tiếp) ...	70
3.3.1. Cấu trúc thông tin của câu không đầy đủ	71
3.3.2. Cấu trúc đề thuyết của câu không đầy đủ.....	75
3.3.3. Câu không đầy đủ xét theo mục đích thông báo	79
3.4. Tiểu kết	84
KẾT LUẬN.....	85
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	87

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Câu không đầy đủ là câu có sự lược bỏ hoặc thiếu vắng một hay một số thành phần bắt buộc trong câu.

1.2. Trong các loại văn bản, đặc biệt là trong văn bản nghệ thuật, câu không đầy đủ được dùng khá phổ biến. Do có những nét đặc sắc về cấu tạo và ý nghĩa mà từ lâu, câu không đầy đủ đã thu hút sự quan tâm của các nhà nghiên cứu.

1.3. Trong số các tác giả văn học Việt Nam hiện đại, Nguyễn Công Hoan là một trong những nhà văn hiện thực có những đóng góp xuất sắc trong đó có những đóng góp về nghệ thuật sử dụng ngôn ngữ. Tác phẩm của ông đã được giảng dạy trong các trường đại học cũng như trường phổ thông. Do đó, việc nghiên cứu các tác phẩm của Nguyễn Công Hoan về nội dung và nghệ thuật, trong đó có cách dùng từ đặt câu, không chỉ làm rõ những đóng góp của tác giả vào nền văn học nước nhà mà còn góp phần nâng cao chất lượng, hiệu quả của việc nghiên cứu, dạy học tác phẩm của ông trong nhà trường.

1.4. Đến nay, mặc dù đã có nhiều công trình nghiên cứu về câu không đầy đủ từ nhiều góc độ khác nhau nhưng riêng việc nghiên cứu về câu không đầy đủ trong “Truyện ngắn chọn lọc” của Nguyễn Công Hoan xét về mặt ngữ pháp, ngữ nghĩa, ngữ dụng hầu như chưa được chú ý.

1.5. Theo chúng tôi, việc nghiên cứu câu không đầy đủ trong “Truyện ngắn chọn lọc” của Nguyễn Công Hoan xét về mặt ngữ pháp, ngữ nghĩa, ngữ dụng có ý nghĩa quan trọng về lý luận và thực tiễn.

Về lý luận, việc nghiên cứu đề tài này góp phần làm rõ đặc điểm của câu không đầy đủ trong “Truyện ngắn chọn lọc” của Nguyễn Công Hoan về các mặt ngữ pháp, ngữ nghĩa, ngữ dụng; qua đó, góp phần bổ sung một số khía cạnh lý thuyết về câu nói chung, câu không đầy đủ nói riêng với tư cách là đơn vị đa bình diện theo cách nhìn của ngữ pháp chức năng.

Về thực tiễn, kết quả nghiên cứu đề tài này cung cấp một tài liệu tham khảo hữu ích, cần thiết đối với việc nghiên cứu và dạy học về ngữ pháp nói riêng, về ngữ văn nói chung.

1.6. Với những lý do trên, chúng tôi mạnh dạn chọn nghiên cứu đề tài: *Câu không đầy đủ trong “Truyện ngắn chọn lọc” của Nguyễn Công Hoan xét về mặt ngữ pháp, ngữ nghĩa, ngữ dụng.*

2. Mục đích, nhiệm vụ nghiên cứu

2.1. Mục đích nghiên cứu

Mục đích nghiên cứu của đề tài là làm rõ đặc điểm của câu không đầy đủ trong “Truyện ngắn chọn lọc” của Nguyễn Công Hoan; qua đó, góp phần nâng cao chất lượng, hiệu quả của việc nghiên cứu, dạy học tiếng Việt.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

- Xác lập cơ sở lí luận của đề tài.
- Thống kê, phân loại câu không đầy đủ trong “Truyện ngắn chọn lọc” của Nguyễn Công Hoan.
- Miêu tả, làm rõ đặc điểm của câu không đầy đủ trong “Truyện ngắn chọn lọc” của Nguyễn Công Hoan xét về mặt ngữ pháp, ngữ nghĩa, ngữ dụng.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của đề tài là câu không đầy đủ trong “Truyện ngắn chọn lọc” của Nguyễn Công Hoan.

3.2. Phạm vi nghiên cứu

Phạm vi nghiên cứu của đề tài là đặc điểm của câu không đầy đủ trong “Truyện ngắn chọn lọc” của Nguyễn Công Hoan về các mặt: ngữ pháp (kết học), nghĩa học và dụng học.

4. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp nghiên cứu được sử dụng trong đề tài là *phương pháp miêu tả* với các thủ pháp phù hợp như : *thống kê, phân loại, phân tích ngữ pháp, ngữ nghĩa, mô hình hóa, lược bỏ, thay thế, bổ sung.*

5. Dự kiến đóng góp của đề tài

- *Về lí luận* : Qua việc miêu tả làm rõ đặc điểm của câu không đầy đủ trong “ Truyện ngắn chọn lọc” của Nguyễn Công Hoan xét về mặt ngữ pháp, ngữ nghĩa, ngữ dụng; đề tài góp phần bổ sung một số khía cạnh lí thuyết về câu nói chung, câu không đầy đủ nói riêng trong tiếng Việt theo quan điểm ngữ pháp chức năng (trên cứ liệu một tác phẩm văn học của một tác giả cụ thể).

- *Về thực tiễn*: Kết quả nghiên cứu đề tài có thể dùng làm tài liệu tham khảo trong việc dạy học tiếng Việt và dạy học văn học trong nhà trường.

6. Cấu trúc của đề tài

Ngoài *Mở đầu*, *Kết luận*, *Tài liệu tham khảo*, luận văn gồm 3 chương:

CHƯƠNG 1. TỔNG QUAN VỀ TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU VÀ CƠ SỞ LÍ LUẬN

1.1. Tổng quan về tình hình nghiên cứu

1.2. Cơ sở lí luận

1.3. Tiểu kết

CHƯƠNG 2. CÂU KHÔNG ĐẦY ĐỦ XÉT VỀ MẶT NGỮ PHÁP

2.1. Dẫn nhập

2.2. Câu không đầy đủ được tạo ra bằng thủ pháp lược bỏ

2.3. Câu không đầy đủ được tạo ra bằng thủ pháp tách câu

2.4. Tiểu kết

CHƯƠNG 3. CÂU KHÔNG ĐẦY ĐỦ XÉT VỀ MẶT NGỮ NGHĨA, NGỮ DỤNG

3.1. Dẫn nhập

3.2. Câu không đầy đủ xét về mặt ngữ nghĩa

3.3. Câu không đầy đủ xét về mặt ngữ dụng

3.4. Tiểu kết

KẾT LUẬN

Chương 1

TỔNG QUAN VỀ TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU VÀ CƠ SỞ LÝ LUẬN

1.1. Tổng quan về tình hình nghiên cứu

1.1.1. Tình hình nghiên cứu về câu

1.1.1.1. Các khuynh hướng chính trong nghiên cứu câu về cú pháp

Vấn đề này đã được Nguyễn Văn Lộc, Nguyễn Mạnh Tiến tổng kết trong cuốn *Ngữ pháp tiếng Việt* [20]. Dựa vào ý kiến của các tác giả trong công trình này, có thể nêu tóm tắt các khuynh hướng chính trong nghiên cứu câu tiếng Việt về cú pháp như sau:

1) Khuynh hướng truyền thống

a) Các tác giả chính và nội dung

Theo Nguyễn Văn Lộc, trong việc phân tích câu về mặt cú pháp, khuynh hướng truyền thống luôn giữ vai trò chủ đạo với những công trình tiêu biểu của các tác giả như Hoàng Tuệ [49], Trương Văn Chình và Nguyễn Hiến Lê [6], Nguyễn Kim Thản [32],[33],[34],[35] I.X. Buxtrov, Nguyễn Tài Cẩn [4], N.V. Stankevich [17], Hoàng Trọng Phiến [22], Diệp Quang Ban [1],[2] .

Nét chung đồng thời cũng là nét cơ bản của cách phân tích câu truyền thống là thừa nhận chủ ngữ, vị ngữ là hai thành phần chính (nòng cốt) của câu và ngoài hai thành phần chính là chủ ngữ và vị ngữ, câu còn có các thành phần phụ như trạng ngữ, bổ ngữ, định ngữ... Cách phân tích câu theo quan niệm trên đây có tính phổ biến nhất không chỉ trong Việt ngữ học mà cả trong ngôn ngữ học nước ngoài.

b) Đánh giá

- Về ưu điểm: Cách phân tích câu theo truyền thống đã phản ánh tương đối đầy đủ và trung thực tổ chức cú pháp của câu. Nó đã đưa ra được một bức tranh về thành phần câu tương đối phù hợp với cảm nhận của người bản ngữ. Về mặt thực tiễn, hệ thống khái niệm ngữ pháp nói chung và hệ thống thành phần câu nói riêng của ngữ pháp học truyền thống đã giúp cho người học nắm